

מובא במשנה שאין פודים את השבויים יותר מכדי דמיהן (שמין כעבדים בשוק, או עפ"י חשיבותם), הטעם של התקנה היא מפני תיקון העולם. נראה שהיה צריך לתקן תקנה זו מפני חשיבות הפדיון השבויים, כמו שמובא בחז"ל, וכך סיכם הרמב"ם את העניין (מתנות עניים פ"ח ה"י):

פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומד בסכנת נפשות, והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך ועל לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך, ובטל מצות פתח תפתח את ירך לו, ומצות וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך, והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים.

נראה שהבנה זו עמדה בפני חכמים, ע"כ השאלה המתבקשת היא, מדוע תקנו חכמים "שאינן פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן"? ומה הכוונה מפני תיקון העולם? וכך מסתפקת הגמרא (שם גיטין מה.):

איבעיא להו: האי מפני תיקון העולם - משום דחוקא דצבורא הוא, או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפיו? ת"ש: דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב. אמר אביי: ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד? דילמא שלא ברצון חכמים עבד.

כלומר, האם אין משחררין את השבויים יותר מכדי דמיהן, משום הכבדת העול הכספי על הציבור? או מפני שהאויבים ירצו לקחת בשבי עוד ישראלים?

הגמרא מנסה לתרץ שאם אין בעיה כספית, אזי מותר כמו ששחרר לוי את בתו. אך אביי דוחה את הראיה מפני שאולי לא עשה זאת לוי ברצונם של חכמים. והגמרא איננה מכריעה בספק הנ"ל, ע"כ נחלקו הראשונים מה ההכרעה בנידון.

הרשב"א מצטט ירושלמי שאיננו נמצא לפנינו שהביא טעם אחד לתקנת חכמים, וזה לשונו (ד"ה משום):

וגרסינן בירושלמי אין פודין את השבויים מפני תקון העולם דלא ליגרו שביי ומייתי.

כלומר, עפ"י הירושלמי הטעם שתקנו חכמים שאין לשחרר את השבויים יותר מכדי דמיהן, הוא מפני שלא ישבו עוד ישראלים. אך לא מובא הטעם הראשון- שזהו עול לציבור. כך גם הכריע הרמב"ם (שם הי"ב):

אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן מפני תקון העולם, **שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם.**

ומבאר הרדב"ז מה הנפקא מינה בנידון (שם ד"ה פודיון):

גיטין בפ' השולח משנה ואית בה תרי טעמי משום דחוקא דצבורא א"נ משום דלא ליגררו ולייתו ופסק רבינו כי האי טעמא ונפקא מינה דאפי' רצו הקרובים אין מניחין אותם.

כלומר, שגם אם רצו הקרובים לפדות, כך שאין דוחק לציבור, אין החכמים מניחים אותם לפדות. שאם כן, ילכו האויבים וישבו אנשים נוספים. כלומר, לא דוחק הכספי של הציבור מונע את הפדיון, אלא הציבור עצמו מונע את הפדיון.

עולה מהאמור, ששני הטעמים עמודים על שתי בחינות. הטעם הראשון- שלא יעלה סכום גדול שידחוק כלכלית כל אחד ואחד מהציבור (הבחינה הממונית). טעם השני- שלא יהיו האויבים שובים עוד ישראלים (בחינת דיני נפשות).

הבבלי מסתפק האם זה משום הבחינה הממונית של כל אחד ואחד מהציבור, או שלא יהיו האויבים מתנכלים לישראל כדי לקחת עוד שבויים. אך בירושלמי אין ספק, שהרי הבחינה הממונית איננה משנה, שהרי צריך לפדות כל אחד בישראל בכל סכום. אך ההבנה ששבוי אחד יכול לפגוע בנפשות נוספות מהציבור- על כן אין לשחרר את השבויים יותר מכדי דמיהן.

הגמרא דייקא מלשון המשנה, "יותר מכדי דמיהן", כלומר הכסף זה מה שמשנה, אך סוף סוף גם אם אדם יש לו כסף אין לשחרר. וכך מכריע הירושלמי, שלא הממון הוא הקובע, אלא כדי דמיהן בשביל שלא ישבו עוד- וזהו תיקון העולם.